

УДК 342.78/331.45/351.74/.76 DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2024.1.26>

Тихін Віталійович Шевченко,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

кафедра тактичної та спеціальної фізичної підготовки (доцент);

 <https://orcid.org/0000-0003-0366-7217>,

e-mail: Zelod@ukr.net;

Федір Федорович Зуров,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

кафедра вогневої підготовки (старший викладач);

 <https://orcid.org/0000-0002-0563-3670>,

e-mail: zuroff81@gmail.com;

Поліна Миколаївна Фроленкова,

Харківський національний університет внутрішніх справ (курсантка);

 <https://orcid.org/0009-0006-6728-3537>,

e-mail: polinafrolenkova20@gmail.com

ЕКСПЛУАТАЦІЯ ЕКІПРУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС НЕСЕННЯ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У роботі розглянуто проблемні питання сучасного стану експлуатації екіпування поліцейськими при несенні служби із забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах дії правового режиму воєнного стану, наведено актуальний стан сучасних досліджень з обраної теми й основні проблеми, з якими стикаються поліцейські під час експлуатації екіпування. У межах дослідження сформовано перелік екіпування, яке поліцейські частіше використовують під час несення служби в умовах воєнного стану. Цей перелік опрацьовано відповідно до вимог чинного законодавства, надано відповідні висновки та рекомендації.

Ключові слова: екіпування, поліція, воєнний стан, забезпечення публічної безпеки та порядку, ергономіка, експлуатація.

Оригінальна стаття

Постанова проблеми

З метою коректного викладення матеріалу та використання термінів для проведення дослідження нами було опрацьовано поняття «екіпування». Екіпування – це «усе те, що потрібне для спорядження, обмундирування кого-, чого-небудь»¹.

¹Екіпування // Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) : сайт. URL: <https://sum.in.ua/s/ekipuvannja> (дата звернення: 18.12.2023).

Із самого початку повномасштабної війни Національна поліція перебуває на передовій боротьби з агресором. Поліцейські разом з іншими силами оборони зустрічали окупантів із табельною зброєю в руках. Проводячи загальний аналіз досвіду участі поліцейських у бойових діях, слід визнати, що перед Національною поліцією постали нові виклики та загрози, до яких, на жаль, вона була не готова. Природно, що це спричинило закономірну необхідність адаптуватися до викликів сьогодення, переглянути та модернізувати методи й засоби роботи правоохоронців в умовах воєнного стану.

Відповідно до рішень МВС України та Національної поліції поліцейські були масово забезпечені додатковими видами екіпірування та озброєння, у користуванні якими, на жаль, вони не мали достатнього досвіду. За даними медіа, лише США першим ешеленом допомоги надали більше ніж 75 000 бронежилетів та шоломів військового зразка¹. Основні нормативні акти, що регламентують носіння та експлуатацію екіпірування, зокрема постанова Кабінету Міністрів України «Про однострій поліцейських» від 30 вересня 2015 року № 823², наказ МВС України «Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських» від 19 серпня 2017 року № 718³, наказ МВС України «Про затвердження норм належності однострою поліцейських» від 4 червня 2020 року № 432⁴, на жаль, не розглядають ергономічну складову екіпірування поліцейського. Зворотнім боком медалі цього рішення стало те, що переважна більшість поліцейських не були обізнані щодо нового спорядження та екіпірування, а це вимагало не лише навчитися ними користуватися, а й розуміти їхнє оптимальне розташування для ефективного застосування. Недостатність належного навчання та відсутність чітких настанов з використання нового екіпірування закономірно призводить до ситуацій, коли ці нові

¹ 50,000,000 Bullets and More: Check Out the Weapons Biden Is Giving Ukraine // 1945 : сайт. 17.04.2022. URL: <https://www.19fortyfive.com/2022/04/50000000-bullets-and-more-check-out-the-weapons-biden-is-giving-ukraine/> (дата звернення: 18.12.2023).

² Про однострій поліцейських : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 № 823 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/823-2015-п> (дата звернення: 18.12.2023).

³ Про затвердження Правил носіння однострою поліцейських : наказ МВС України від 19.08.2017 № 718 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1122-17> (дата звернення: 18.12.2023).

⁴ Про затвердження норм належності однострою поліцейських : наказ МВС України від 04.06.2020 № 434 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0568-20> (дата звернення: 18.12.2023).

можливості не використовуються на повну потужність або використовуються неправильно, або взагалі не використовуються.

Варто зауважити, що відсутність стандартів і рекомендацій щодо носіння екіпірування поліцейських вносить додатковий елемент невизначеності. З огляду на це поліцейські застосовують тільки власний досвід або досвід своїх колег, отриманий ними під час служби, або користуються інформацією з інтернету, або інший спосіб. Проте маємо зазначити, що матеріали, розміщені в інтернеті, переважно або повністю відповідають цілям і завданням військових підрозділів. Таким чином, представлені способи носіння екіпірування, озброєння та спорядження не відповідають завданням поліції, тому частково або повністю не задовольняють її потреби. Аналізуючи подібні випадки, слід визнати, що за відсутності системного підходу, єдиної системи, стандартів та вимог кожен поліцейський на свій розсуд, страх і ризик використовує додаткові елементи екіпірування.

Виходячи з особливостей несення служби поліцейськими та аналізуючи досвід першого року війни, ми можемо зробити висновок, що неправильне носіння екіпірування може заважати виконанню службових обов'язків або навіть загрожувати особистій безпеці правоохоронця. Така ситуація наголошує на важливості розробки й упровадження належних стандартів та навчання для забезпечення єдності й професійної підготовки поліцейських до використання нового екіпірування та обладнання.

Стан дослідження проблеми

До проблемних питань екіпірування поліцейських завжди була прикута увага кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ. Роботи за цією тематикою публікуються у фахових виданнях та збірниках конференцій. Зокрема, наукова робота курсанта ХНУВС Є. Г. Вівчаренка (науковий керівник – доцент кафедри ТСФП факультету № 3 ХНУВС кандидат юридичних наук, доцент Т. В. Шевченко) у конкурсі наукових робіт МВС України посіла призове місце, що свідчить про актуальність питань екіпірування поліцейських та зацікавленість з боку наукового товариства і спеціалістів цього напрямку¹.

Проблемні питання ергономічної складової екіпірування поліцейських були досліджені у статтях В. Ю. Гуцан і О. В. Тихого «Застосування компетентнісного підходу під час спеціальної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців в умовах воєнного стану» [1, с. 226] та

¹ Захист поліцейського під час несення служби // Національний університет цивільного захисту України : сайт. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/vseukrainskij-konkurs-studencheskikh-nauchnikh-rabot-s-oblastej-znanij-i-spetsial-nostej/cz21/9.pdf> (дата звернення: 18.12.2023).

К. Д. Морохіної й М. Р. Калімана «Особливості підготовки поліцейських в умовах воєнного стану в закладах зі специфічними умовами навчання» [1, с. 283]. Однак слід зауважити, що це питання комплексно не розглядалось, а також не було вироблено дієвого механізму вирішення окреслених проблем.

Маємо зауважити, що проблемні питання експлуатації екіпірування поліцейськими потребують ретельного аналізу через непідготовленість поліцейських до використання нових видів екіпірування та озброєння в умовах воєнного стану. Відсутність належного навчання щодо користування таким екіпіруванням, чітких стандартів та рекомендацій з його оптимального носіння, а також брак системного підходу до цього питання призводить до самовільного розміщення екіпірування та створює ризики для безпеки поліцейських під час виконання службових обов'язків. Необхідність розробки стандартів та належного навчання стає ключовим аспектом для забезпечення єдності й професійної підготовки поліцейських у використанні нового екіпірування та обладнання в умовах воєнного конфлікту.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження полягає у вивченні причин непідготовленості поліцейських до використання нового обладнання та екіпірування під час воєнного конфлікту і визначенні наслідків цієї ситуації для їхньої безпеки й ефективності виконання ними службових обов'язків. Для досягнення мети дослідження необхідно вирішити такі *завдання*: проаналізувати причини недоліків при застосуванні поліцейського екіпірування та відсутності стандартів для оптимального його використання, розроблення рекомендацій щодо його застосування.

Наукова новизна дослідження

Проведене дослідження вперше ставить за мету глибше зрозуміти причини відсутності належної систематизації екіпірування та встановлення чітких стандартів щодо оптимального його використання в умовах воєнних дій, а також комплексно оцінити вплив наслідків цієї проблеми на безпеку поліцейських та їхню ефективність у виконанні службових обов'язків, що допоможе заповнити прогалини в науковому розумінні важливості навчання та стандартизації використання екіпірування для забезпечення безпеки та успішної роботи правоохоронців в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу

У процесі наукової розвідки було виокремлено подані нижче проблеми, з якими стикаються поліцейські в умовах воєнного стану під час використання екіпірування.

1. *Відсутність нормативних документів.* Однією з основних проблем є відсутність нормативних документів, які б містили рекомендації

та правила щодо застосування екіпірування. Поліцейські змушені розраховувати на власний досвід і досвід колег, набутий ними під час виконання службових обов'язків, а також використовувати доступну інформацію з інтернету та інших джерел.

2. *Особиста безпека поліцейського.* Виконання основних обов'язків поліцейських та гарантування їхніх прав може бути тільки при забезпеченні їхньої особистої безпеки. Особиста безпека – це система організаційно-правових, тактико-психологічних, фізичних заходів, які дозволяють забезпечити збереження життя і здоров'я працівників Національної поліції та підтримати високий рівень ефективності їхніх професійних дій. У воєнний час поліцейські отримали засоби індивідуального захисту, до яких належать шолом і бронежилет.

Особиста безпека поліцейського прямо залежить від правильного носіння та використання засобів індивідуального захисту. Неправильне носіння екіпірування, його некоректне використання може підвищити ризик травм або зменшити ефективність захисту поліцейського під час виконання службових обов'язків [2].

Некоректне використання бронежилета не може забезпечити достатнього захисту грудної клітки під час вогневого контакту зі злочинцями, а неправильно надітий шолом не забезпечуватиме належного захисту голови від ударів або куль. Неправильне носіння засобів індивідуального захисту також може позначитися на психологічному стані поліцейського. Відчуття незахищеності або дискомфорту можуть впливати на його реакцію та рішення в небезпечних ситуаціях.

3. *Вплив на здоров'я поліцейського.* Неправильне носіння екіпірування поліцейським може мати різноманітні фізичні наслідки, які вплинуть на їхнє здоров'я та комфорт під час виконання службових обов'язків [3]. Серед них:

а) дискомфорт і біль. Неправильне носіння елементів екіпірування або їх некоректне налаштування, зокрема ременів бронежилета або обладнання на поясі, можуть створювати надмірний тиск на різних ділянках тіла. Це спричиняє появу дискомфорту, болю або навіть натягування м'язів, зокрема на плечах, шиї або спині;

б) обмежений рух. Некоректне носіння екіпірування або його надмірна вага може обмежувати вільний рух поліцейського, що ускладнюватиме виконання таких фізичних дій, як біг, затримання особи, застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї або пересування на великій відстані. Обмежений рух може призвести до збільшеного напруження м'язів і суглобів, що так само може спричинити втому, болі та підвищену ймовірність травм;

в) перегрівання та недостатня вентиляція. Екіпірування, яке не забезпечує належної вентиляції тіла, може призводити до перегрівання під час тривалої фізичної активності або в умовах високих

температур. Недостатня вентиляція може спричинити підвищення температури тіла, неприємні відчуття спеки та пітливості, а також збільшену втому. Це може негативно вплинути на фізичну витривалість і продуктивність поліцейського;

г) ризик травм і напружень. Недостатньо закріплені або неправильно розташовані елементи обладнання можуть спричинити нестабільність та обмеження рухів, що збільшує ймовірність падінь, зіткнень або травматичних ударів. Наприклад, недостатньо фіксована кобура або носіння важкого озброєння на поясі може призвести до втрати рівноваги та підвищеного ризику спотикання або падіння. Внаслідок таких травм можуть виникнути забої, переломи, розтягнення або натягнення м'язів та суглобів. Ці ушкодження можуть вимагати медичної допомоги, обмежувати фізичну активність і призводити до тимчасової або постійної непрацездатності поліцейського. Такі травми можуть також мати довготривалий вплив на фізичне здоров'я, стати причиною хронічного болю та обмежень у рухах.

Для зручності та оптимізації використання поліцейського екіпірування ми впровадили систему його поділу на п'ять основних груп. Ця класифікація дозволяє забезпечити ефективність і комфорт для поліцейських у процесі виконання службових обов'язків. У межах цієї системи розглядаються різноманітні використовувані поліцейськими види обладнання та засоби відповідно до їхніх функціональних можливостей, призначення і особливостей застосування.

Кожна з груп екіпірування включає спеціалізовані засоби й інструменти, спрямовані на задоволення конкретних потреб і виконання завдань різних поліцейських підрозділів. Цей розподіл важливий для оптимального використання обмежених ресурсів і для забезпечення адаптованості екіпірування до вимог сучасного бойового середовища, що постійно змінюється. Такий підхід допомагає забезпечити поліцейських необхідними засобами та інструментами відповідно до конкретних умов і викликів, з якими вони стикаються у своїй повсякденній діяльності.

1. Індивідуальне необхідне екіпірування – це спеціалізований комплект обладнання, який призначений для забезпечення поліцейського засобами захисту або іншим необхідним екіпіруванням чи обладнанням, що використовується під час несення служби.

2. Вогнепальне екіпірування та боеприпаси – зброя та боеприпаси до неї.

3. Екіпірування спеціальними засобами – це комплексна система спеціалізованого обладнання, призначеного для відбиття нападу на поліцейського або людей.

4. Екіпірування для забезпечення – екіпірування для забезпечення ефективного виконання завдань.

5. Особисті речі поліцейського – речі, необхідні поліцейському під час несення служби.

На кафедрі тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ проводиться ґрунтовне дослідження ергономічної складової екіпірування поліцейського, зокрема в умовах воєнного стану. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» на поліцейських в умовах ведення активних бойових дій були покладені додаткові функції, однак поліція не була забезпечена відповідним екіпіруванням для їх виконання.

З метою практичного вирішення вищезазначених проблемних питань та систематизації списку необхідного екіпірування поліцейських для виконання служби в умовах воєнного стану нами було проведено опитування серед поліцейських. Учасникам опитування було запропоновано обрати необхідне екіпірування для повноцінного виконання службових обов'язків зі складеного та опрацьованого нами переліку екіпірування поліцейських. За допомогою опитування вдалося систематизувати зазначений перелік. Потім учасникам опитування було запропоновано розставити предмети екіпірування від найважливішого до найменш важливого, враховуючи вік і стаж роботи в поліції.

Такий підхід дозволив отримати відповіді, які враховують індивідуальні особливості та досвід кожного працівника, сприяючи більш точному визначенню пріоритетів у наданні необхідного екіпірування поліцейським для оптимального виконання ними своїх обов'язків у складних умовах воєнного конфлікту [4].

Із метою детального вивчення можливих наслідків для працівників поліції під час використання всього необхідного для повноцінного виконання службових обов'язків в умовах воєнного конфлікту екіпіруванням нами було проведено аналіз маси екіпірування поліцейського. Зокрема, ми опрацювали масу екіпірування поліцейських, що використовується під час воєнного стану, та порівняли її з масою екіпірування, яке вони використовували в мирний період.

Отримані результати шокують: маса екіпірування, яке поліцейські повинні мати під час воєнних дій, перевищує масу того екіпірування, що вони використовували в мирний час, майже вдвічі. Цей факт вказує на значну зміну в рівномірному розподіленні ваги, де значна або критична маса екіпірування розташована переважно на одній половині тіла поліцейського, та збільшення навантаження на поліцейського в умовах воєнного стану через велику кількість необхідного обладнання та екіпірування.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця маси індивідуального необхідного екіпірування у воєнний та мирний час

№	Предмет екіпірування	Маса предмета екіпірування у воєнний час, грами	Маса предмета екіпірування в мирний час, грами
1	Бронежилет 6-го класу (у воєнний час); модуль 2 (у мирний час)	9 000	4 700
2	Шолом	1 300	1 300 (але тільки під час посиленого варіанту несення служби)
3	Аптечка	500	Не використовували
4	Пістолет	810	810
5	Споряджений магазин до автоматичної зброї	1 563	Не використовували
6	Споряджений магазин до пістолета	127	127
7	Автоматична зброя	3 600	Не використовували
8	Пристрій радіозв'язку	200	200
9	Телефон	180	180
10	Павербанк	200	200
11	Ліхтарик	300	300
12	Ніж	150	150
13	Кайданки	350	350
14	Засоби сльозогінної та дратівливої дії (на прикладі «ТЕРЕН 4-М»)	46	46
15	Службовий планшет	500	500
16	Портативний відеореєстратор	140	140
17	Рукавички	150	150
18	Гаманець	500	500
19	Кийок гумовий	820	820
20	Ручка, олівець	500	500
21	Блокнот		
22	Бланки процесуальних документів		
23	Нитка з голкою, свисток, носова хустка		
Загальна маса екіпірування		20 936	10 973

Такий стан речей може негативно вплинути на фізичну готовність поліцейських, їхню маневреність і загальну ефективність у виконанні завдань у бойових умовах. У такому разі виникає об'єктивна необхідність пошуку способів оптимізації екіпірування та його використання в умовах воєнних дій з метою забезпечення найвищого рівня ефективності й безпеки для поліцейських, які виконують складні завдання.

Згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарних норм та правил “Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу”» від 8 квітня 2014 року № 248¹, а саме з Додатком № 15 «Класи умов праці за показниками важкості праці», статичне навантаження допустимого класу умов праці становить до 100 000 кг/с для чоловіків і до 60 000 кг/с для жінок. При вищезазначеній масі екіпірування у воєнний час (20 936 г) поліцейський може працювати на місці всього 1,32 години (для чоловіків). Для жінок-поліцейських цей час становить 48 хвилин. Хочемо зауважити, що середній час патрулювання або робоча зміна – 8 годин. При такому великому навантаженні ефективність виконання завдань поліцейськими в умовах воєнного стану стрімко зводиться нанівець.

Варто звернути увагу, що розглядався приклад тільки статичного навантаження, тобто поліцейський стоїть на місці. Поточний стан речей свідчить, що загальна маса екіпірування, яке використовують поліцейські в умовах воєнного стану, перевищує допустимі значення.

Висновки

Після розгляду та аналізу проблем, пов'язаних із використанням екіпірування поліцейськими під час воєнного стану, можна зробити кілька важливих висновків.

По-перше, відсутність нормативних документів і стандартів, які регулювали б носіння екіпірування, створює проблеми для поліцейських. Для використання екіпірування вони змушені розраховувати на власний досвід та інформацію, доступну в інтернеті, що може вплинути на їхню безпеку й ефективність.

По-друге, особиста безпека поліцейських під час служби у воєнний час є критично важливою. Неправильне носіння або некоректне

¹ Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу»: наказ М-ва охорони здоров'я України від 08.04.2014 № 248 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-14> (дата звернення: 18.12.2023).

використання екіпірування може загрожувати їхньому життю і здоров'ю.

По-третє, неправильне носіння екіпірування може призвести до фізичних ускладнень, таких як дискомфорт, обмежений рух, перегрівання та недостатня вентиляція, а також збільшити ризик травм і напружень. Ці аспекти можуть негативно впливати на фізичне та психологічне здоров'я поліцейських, а також на продуктивність їхньої праці.

По-четверте, класифікація екіпірування на п'ять основних груп сприяє оптимізації та забезпеченню ефективного використання обмежених ресурсів. Такий підхід допомагає забезпечити поліцейським необхідні засоби та інструменти відповідно до конкретних умов і завдань.

Отже, вирішення цих проблем передбачає розробку чітких нормативних документів щодо екіпірування, надання вагомого значення особистій безпеці поліцейських, покращення системи навчання та підготовки з правильного використання екіпірування, а також удосконалення його ергономіки та дизайну з метою зменшення ризику фізичних ускладнень.

Список бібліографічних посилань: 1. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2023. 472 с. **2.** Шевченко О. О., Шевченко Т. В. Правове регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022. No. 8 (52). Pp. 280–287. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.8.44>. **3.** Шевченко Т. В. Проблеми удосконалення правого регулювання діяльності Національної поліції України з метою забезпечення особистої безпеки поліцейського під час виконання повноважень в умовах проведення антитерористичної діяльності // Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т. внутр. справ. Харків, 2019. С. 251–253. **4.** Прибиткова Н. О., Харін А. С., Шевченко Т. В. Організаційно-правове та матеріально-технічне забезпечення полку поліції особливого призначення : інформац.-практ. довідник. Харків : ХНУВС, 2023. 168 с.

Надійшла до редколегії 26.12.2023

Прийнята до опублікування 28.01.2024

Shevchenko T. V., Zurov F. F., Frolenkova P. M. Operation of police equipment on duty under martial law

The article examines the problematic issues of operation of police equipment during the service of ensuring public security and order under the legal regime of martial law, shows the current state of modern research on the topic, and outlines the main problems faced by police officers when operating equipment. The publications on this topic are reviewed, and the regulatory framework of the MIA of Ukraine on the analysed issue is also studied.

Based on the analysis of police uniforms and a survey of police practitioners, a list of equipment most often used by police officers during service has been compiled, taking into account the peculiarities of service under martial law and the experience gained in 2022–2023. Additionally, the weight characteristics of the specified sets of equipment for police officers was developed and presented regarding their equipment before and after the introduction of martial law.

The research has concluded that the lack of regulations and standards for equipment complicates the work of police officers, who have to use it without specific instructions. Police officers are forced to use their own experience and information available on the Internet, which can have a negative impact on their safety. Improper placement or incorrect use of equipment can endanger the life and health of police officers. Wearing the equipment incorrectly can lead to physical problems such as discomfort, restricted movement, overheating and poor ventilation, which can increase the risk of injury and strain. This can have a negative impact on the physical and psychological health of police officers and their work performance.

Key words: equipment, police, martial law, ensuring public safety and order, ergonomics, operation.

